

مقاله اصلی

تجربه زیسته زنان مصرف کننده مشروبات الکلی از ارتباطات فردی و خانوادگی (مطالعه موردی: شهر اصفهان)

.. تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۳۰ - تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۱/۲۲

خلاصه

مقدمه: مصرف مشروبات الکلی یکی از پدیده‌های نوظهور اجتماعی است که بنیان جامعه انسانی را تحت تاثیر قرار می‌دهد. الکلسم یکی از نابهنجاری‌هایی است که تاثیرات منفی و مخربی را در عرصه‌های فردی، خانوادگی به همراه دارد. نهاد خانواده به عنوان مهمترین نقطه آسیب‌پذیر این انحراف، و زنان مصرف کننده به عنوان اولین قربانیان این کجروی محسوب می‌شوند که پیامدهای مصرف مشروب در ارتباطات فردی و خانوادگی آنها اثر گذار است. هدف از پژوهش حاضر، پدیدارشناسی تجربه زیسته روابط فردی و خانوادگی در زنان مصرف کننده مشروبات الکلی شهر اصفهان می‌باشد.

روش کار: در این مطالعه از روش تحقیق کیفی پدیدارشناسی با رویکرد کلایزی استفاده شده است. جامعه آماری این تحقیق، زنان مصرف کننده مشروبات الکلی در شهر اصفهان هستند که ۳۰ نفر به روش نمونه گیری هدفمند، نمونه‌ها از نوع گلوله برفی و معیار اشباع نظری انتخاب شدند. جمع آوری داده‌ها با مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته به مدت ۶۰-۱۵۰ دقیقه انجام شد. که تجربه زیسته زنان مصرف کننده از روابط فردی و خانوادگی آنها کشف و مورد واکاوی قرار گرفت.

نتایج: یافته‌های پژوهش به دو مضمون تجربه زیسته روابط فردی (ویژگی فرد مصرف کننده، عوامل تسریع کننده مصرف، ارتباط نامشروع) و تجربه زیسته روابط خانوادگی (والدگری نامناسب، مصرف مشروب در خانواده، شکاف فکری در خانواده) تقسیم شد که در قالب مقوله و مفاهیم در این مقاله به آنها پرداخته شده است.

نتیجه گیری: روابط فردی و روابط خانوادگی و همچنین تعامل میان اعضای خانواده، در گرایش به مصرف مشروبات الکلی، نقش موثری دارد.

کلمات کلیدی: زنان، تجربه زیسته، مشروبات الکلی، ارتباطات خانوادگی، ارتباطات فردی

محبوبه پاینده^۱

سیدعلی هاشمیانفر^{۲*}

اصغر محمدی^۳

۱ دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی، دهقان، ایران.

۲ دانشیار گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران. (نویسنده مسئول)

۳ استادیار، گروه جامعه‌شناسی، واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی، دهقان، ایران.

Email: seyedalihashemianfar@yahoo.com

مقدمه

مصرف مشروبات الکلی و گرایش به الکل یکی از معضلات و مشکلات اجتماعی است که در سال‌های اخیر در کشور رشد و گسترش بالایی داشته است. به گزارش سازمان پزشکی قانونی کشور حدود شش درصد افراد در کشور تجربه مصرف مشروبات الکلی را دارند. شیوع مصرف و اختلال الکل در کشور حدود یک درصد است. ۷ درصد این افراد دچار وابستگی و ۳ درصد آنان دچار سوءمصرف الکل هستند. شاخص مصرف سنگین دوره‌ای در دنیا ۶/۳ درصد اما بنابر آمارهای غیر رسمی این شاخص در کشور ما ۱۹ درصد است، یعنی فردی که در کشور ایران مشروب‌خواری می‌کند نسبت به افراد دائم‌الخمر در کشورهای اروپایی سه برابر بیشتر الکل مصرف می‌کند. بر طبق آمار ستاد مبارزه با مواد مخدر در حال حاضر ۲۲/۶ درصد مصرف‌کننده مشروب در کشور وجود دارد (۱).

گرایش مصرف الکل در میان زنان نیز قابل تامل است با آنکه آمار رسمی از میزان مصرف الکل در میان زنان ایرانی وجود ندارد اما آمارهای غیر رسمی از سهم ۳۰ درصدی زنان در میان مصرف‌کنندگان الکل حکایت داشته که آسیب‌های بسیاری را به تبع خود دارد. بنابر گزارش پیمایش ملی خانوار سال ۱۳۹۴ میزان شیوع مصرف مشروبات الکلی در کشور ۹/۷ درصد (در بین مردان ۱۶/۸ درصد و در بین زنان ۲/۷ درصد) و در اصفهان ۲/۸۵ درصد بوده است (۲).

در تحقیقی نشان داده شد که جنسیت، سن و تحصیلات هم با گرایش به مصرف مشروبات الکلی و هم با نظم خانوادگی رابطه معنادار دارند. بدین صورت که مردان گرایش به مصرف بیشتری نسبت به زنان دارند و با افزایش سن گرایش به مصرف مشروبات بیشتر میشود و در تحصیلات پایین تر گرایش به مصرف پاسخگویان بیشتر است بین نظم خانوادگی و گرایش به مصرف الکل رابطه منفی معناداری وجود دارد. بر اساس نتایج تحقیق آنها داشتن روابط سالم و محبت آمیز در خانواده نقش موثری در کاهش گرایش به مصرف الکل دارد (۳).

پژوهش حق‌دوست و همکاران (۴) نشان دادند که همه-گیری مصرف الکل در کلیه گروه‌های مختلف سنی، جنسی و طبقات اجتماعی در حال افزایش است و همچنین جنسیت، سطح تحصیلات، درآمد و وضعیت اشتغال خانواده و به عبارت دیگر طبقه و جایگاه اجتماعی بر نحوه مصرف و نوع مواد مصرف‌شده تاثیر گذار بوده و طبقات پایین اجتماعی دارای آسیب‌پذیری بیشتر می‌باشند.

در پژوهشی تحت عنوان "تجربه زیسته اعتیاد به الکل در زنان تایلندی" نشان داده شد که مصرف الکل زنان در تایلند به عنوان تابو محسوب می‌گردد و به همین دلیل زنان مصرف‌کننده در مقابل مردان به مصرف می‌پردازند و بسیار آسیب‌پذیر می‌باشند. این تحقیق بر روی ۱۲ زن تایلندی به روش پدیدارشناسی توصیفی انجام گرفته و به ۴ مقوله: احساس حقارت و بی‌ارزشی - احساس صدمه جسمی و روحی - مرگ زودرس - احساس برتری و قدرت به عنوان نتیجه مصرف الکل اشاره نموده اند. (۵)

پژوهشی با عنوان، تجربه زیسته مصرف الکل در بین جوانان شهر کرمان توسط آقای کیانی و همکاران (۶) انجام گرفت، که نتیجه نشان داد که عادت‌واره مصرف الکل هم مبین خصلت و رفتار فردی و هم نوعی فضا یا جو اجتماعی است که در مجموعه‌ای از رسوم، ارزش‌ها و نهادهای جمعی عینیت یافته است. پژوهشی با عنوان، تجربه زیسته مصرف‌کنندگان مشروبات الکلی با تاکید بر عوامل مصرف در شهر قزوین توسط آقای دشتی و همکاران (۷)، انجام گرفته که براساس نتیجه تحقیق نگرش و درک مشارکت‌کنندگان از مصرف مشروبات الکلی را در دو مقوله اصلی نگرش مثبت و منفی قابل دسته‌بندی است که ۱. نگرش مثبت شامل زیر مقوله‌های شادی بخشی، درمانگری، عرف انگاری، تفریح و تفنن ۲. نگرش منفی شامل زیر مقوله بیماری‌زایی، پرخاشگری و قبیح بودن است. همچنین عوامل تاثیرگذار بر مصرف مشروبات الکلی از دیدگاه مشارکت-کنندگان در چهار مقوله اصلی، شامل گرایش‌های فردی،

درون فهمی می‌باشد که در بین پژوهش‌های موجود کمتر دیده می‌شود و از این نظر نیز حاوی اطلاعات جدیدی خواهد بود. بدین ترتیب نتایج کاربردی حاصل از این تحقیق که عمدتاً شامل شناخت عوامل زمینه‌ساز و واکاوی نیازها و مشکلات زنان آسیب دیده از این معضل است، می‌تواند نقش بسیار مهمی در سیاست‌گذاری‌های دولت و نهادهای مربوطه در راستای آگاه سازی و کاهش و پیشگیری از مصرف الکل در بین زنان به طور خاص و همه افراد جامعه به طور کلی داشته باشد.

شهر اصفهان یکی از شهرهای سنتی و فرهنگی ایران است که پایتخت فرهنگی جهان اسلام نیز محسوب می‌گردد. در این کلاشهر فرهنگی تعدادی از زنان و دختران دچار مصرف الکل و اعتیاد به آن شده اند. که با توجه به وسعت پهناور این شهر، جمعیت بالای آن و اهمیت آن از نظر فرهنگی و مذهبی، پرداختن به مشکلات زنان و دختران آسیب دیده و بررسی دقیق شرایط و مشکلات زندگی آنها لازم و ضروری است. در واقع مساله اجتماعی نباید بغرنج گردد تا به آن پرداخته شود و مورد پژوهش و تحقیق قرار گیرد بلکه وجود تعداد افراد کم مشروب خوار هم برای جامعه ای مذهبی و فرهنگی مانند شهر اصفهان ذهن افراد دغدغه مند را درگیر می کند که چگونه افراد به سمت و سو مشروب کشیده شده اند. این پژوهش تلاش می کند با روش پدیدارشناسی به مطالعه و واکاوی تجربه زیسته زنانی بپردازد که با این مشکل مواجه هستند. همانطور که بیان شد هنوز گزارش مستندی از نحوه زیستن و شرایط و مشکلات این دسته از زنان در جامعه گزارش نشده است و شاید یکی از عواملی که باعث ازدیاد و گسترش تعداد این دسته از زنان است، درک نکردن شرایط آنان و در نتیجه انجام ندادن اقدامات پیشگیرانه برای جلوگیری و توقف این روند رو به رشد باشد. با وجود پیامدهای اعتیاد در زنان محدودیت اطلاعات در خصوص زنان مصرف کننده مشروبات در ایران چالش برانگیز است. اتجم مطالعات کیفی اکتشافی مبتنی بر تجارب زنان درگیر در پدیده اعتیاد به مشروب موجب روشن تر شدن ابعاد مختلف پدیده و ایستگی به مشروب در زنان و شناخت واقعی تر و عمیقتر آن می شود و از همین رو پژوهش

مناسبت‌های خانوادگی، مناسبت‌های معیشتی و مناسبت‌های اجتماعی_ارتباطی قابل دسته‌بندی است.

رضوی فرد (۱) در پژوهشی به بررسی عوامل موثر بر گرایش جوانان شهر تهران به مصرف مشروبات الکلی پرداخته است. این پژوهش در زمره مطالعات پیمایشی و همبستگی است و بر اساس فرمول کوکران ۴۰۰ نفر از افراد ۱۸ تا ۳۰ ساله شهر تهران به عنوان نمونه این تحقیق انتخاب شده‌اند. نتایج تحقیق نشان داده است که متغیرهای احساس آنومی، مصرف گروه‌های دوستی، احساس ناکامی، ابهام در مورد آینده و احساس تنهایی بر گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی تاثیر دارد.

صادقی و همکاران (۸) در پژوهشی به عنوان پیش‌بینی مصرف الکل در جوانان بر مبنای مولفه‌های کنترل و حمایت خانوادگی در شهر تهران پرداخته‌اند که یافته‌ها نشان داده است میانگین گزارش مصرف الکل در جوانان مورد مطالعه این پژوهش ۲۰/۷۶ و میانگین حمایت و کنترل خانواده ۱۷/۱۴ و ۱۲/۱۴ است. همچنین بین حکایت و کنترل خانوادگی با مصرف الکل رابطه معنی‌داری وجود دارد. بنابراین متغیرهای کنترل و حکایت خانواده، پیش‌بینی کننده های معنی‌داری برای مصرف الکل در جوانان هستند.

اشتون و کامالی (۹) در تحقیقی مشخصات شخصیتی، سبک زندگی و مصرف الکل را بررسی نمودند و به وجود رابطه معناداری بین متغیرهای جمعیتی به ویژه سن، جنسیت و محل زندگی (به ویژه طبقات پایین جامعه) و مصرف الکل و گرایش بالاتر مصرف در بین پسران جوان نسبت به دختران دست یافتند. با توجه به اینکه اکثر تحقیقات علمی در مورد مصرف الکل و مشروبات الکلی تا کنون به صورت روش تحقیق کمی صورت گرفته است و تحقیقات اندکی از نظر کیفی به بررسی زنان مبتلا به مصرف الکل پرداخته‌اند، بررسی و واکاوی تجربه زیسته زنان در مصرف الکل که به کشف تجربیات زنان و احساس آنان نسبت به مصرف الکل و مشروبات الکلی می‌پردازد، موضوع جدیدی است که دامنه و حوزه اصلی پژوهش حاضر را تشکیل می‌دهد. از سوی دیگر این تحقیق از منظر ساختار داخلی، یک نوع تحقیق

اطلاعات و نام آن‌ها محرمانه خواهد ماند. جمع‌آوری اطلاعات با توجه به اهداف پژوهش از طریق مصاحبه انفرادی نیمه ساختاریافته به مدت ۶ ماه از اردیبهشت‌ماه سال ۱۳۹۹ تا مهرماه سال ۱۳۹۹ در دفتر مشاوره در شهر اصفهان با یادداشت‌برداری و مشاهده انجام شد. محقق با عنوان مصاحبه‌گر تلاش نمود تا تمامی ابعاد موضوع بررسی شود. اشباع داده‌ها با ۳۰ نفر صورت گرفت. ضمناً اسامی به کار برده شده مستعار است.

شرکت کنندگان در پژوهش، زنان مصرف‌کننده مشروبات الکلی در شهر اصفهان هستند. که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند، از نوع گلوله برفی با معیار اشباع نظری ۳۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. در این روش نمونه‌گیری پژوهشگر شرکت کنندگان را بر اساس معیارهای مشخصی انتخاب می‌نماید. شرکت کنندگان بر اساس معیار سابقه مصرف مشروب، مشارکت داوطلبانه در تحقیق و توانا در بیان تجربیات خود از مصرف مشروب انتخاب شدند. گروه سنی این پژوهش زنان بین ۴۰-۱۵ سال هستند. به دلیل گرایش بیشتر افراد در این رده سنی، افراد در این گروه‌های سنی انتخاب شدند.

روایت‌های مختلف شرکت کنندگان به صورت انفرادی و چهره به چهره و با استفاده از ابزار مصاحبه عمیق و نیمه ساختاریافته با محوریت داستان‌سرایی ثبت و ضبط شده است. در این روش مصاحبه‌گر ضمن تحدید مداخله خود در تعیین ساختار مصاحبه به مراحل اولیه و پایانی مصاحبه با طرح پرسش‌های کلیدی ضمن ترغیب شرکت کنندگان به بیان روایت‌های خود از مصرف مشروب، موجب تمرکز روایت بر روی موضوع و دوره زمانی خاصی از زندگی فرد می‌شود. از آنها خواسته شد ضمن روایت داستان اعتماد به مشروب، تجربه‌های ارتباطات خود را بیان نمایند. متوسط زمان هر کدام از مصاحبه‌ها بین ۶۰ تا ۱۵۰ دقیقه بوده است.

تحلیل داده‌ها در تحقیق پدیدارشناسی همچون تحقیقات کیفی یک الگوی منظمی از تکرار جمع‌آوری داده‌ها و تحلیل

حاضر با رویکرد کیفی و بهره‌گیری از روش پدیدارشناسی به توصیف تجربه‌های متفاوت از روابط فردی و خانوادگی زنان مصرف‌کننده مشروب پرداخته است.

روش کار:

این پژوهش با استفاده از روش تحقیق کیفی پدیدارشناسی به فهم و تفسیر زنان از مصرف مشروبات الکلی پرداخته است. جامعه آماری این پژوهش، زنان مصرف‌کننده مشروبات الکلی در شهر اصفهان هستند که ۳۰ نفر به روش نمونه‌گیری هدفمند، از نوع گلوله برفی با معیار اشباع نظری به عنوان نمونه انتخاب شدند. تحلیل داده‌ها در تحقیق پدیدارشناسی همچون تحقیقات کیفی یک الگوی منظمی از تکرار جمع‌آوری داده‌ها و تحلیل هم‌زمان داده‌هاست. این الگو شامل مراحل از جمع‌آوری داده‌ها، تحلیل و اشباع داده‌ها می‌باشد. روش‌های مختلفی برای تحلیل داده‌ها در پدیدارشناسی مطرح است که با توجه به ویژگی‌های این پژوهش از روش هفت مرحله‌ای کلازی استفاده شد. بر اساس پاسخی که شرکت کنندگان از تجربیات خود توصیف نمودند، محقق در نهایت به درک تجربه‌های مشترک آن‌ها دست یافت. تحلیل پدیدارشناسانه، پس از جمع‌آوری اطلاعات انجام شد. در تحلیل اطلاعات، سعی بر آن شد گفته‌های مهم و معنادار برجسته شود تا بر اساس آن بتوان به چگونگی آنچه مشارکت کنندگان از تجربه خود بیان کرده‌اند، دست‌یابیم که در این مرحله افق فکری مشارکت کنندگان مشخص شد. در مرحله بعد بر اساس بیانات معنی‌دار و مهم به توصیف تجربیات مشارکت کنندگان و در آخر به توصیف دقیق تجربه مشترک مشارکت کنندگان پرداخته شد. معیار ورود به تحقیق شامل داشتن گرایش به مصرف الکل و داشتن رضایت کامل و آگاهانه جهت شرکت در پژوهش بود. بعد از کسب اجازه از آزمودنی‌ها به آن‌ها اطمینان داده شد که

نتایج:

تجربه زیسته‌ی زنان مصرف‌کننده از ارتباطات

فردی

یافته‌ها در جلد شماره ۱ نشان می‌دهد که: مضمون اصلی تجربه زیسته‌ی زنان مصرف‌کننده از ارتباطات فردی شامل مقوله‌های ارتباط نامشروع و خیانت و ویژگی‌های فردی و تسریع‌کننده مصرف می‌باشد که در ادامه به طور گسترده‌تر مورد توصیف و تبیین قرار می‌گیرند

همزمان آنهاست. این الگو اغلب شامل مراحل از جمع‌آوری داده‌ها، تحلیل آنها و ادامه این روال تا رسیدن به مرحله اشباع داده می‌باشد. (۱) روش‌های مختلفی برای تحلیل داده‌ها در پدیدارشناسی مطرح است که با توجه به ویژگی‌های این پژوهش از روش هفت مرحله‌ای کلایزی استفاده شد. با استفاده از این روش توصیف و تفسیر ارتباطات فردی در قالب سه مقوله و ۱۲ مفهوم و همچنین از تفسیر روابط خانوادگی زنان در قالب سه مقوله و ۱۳ مفهوم ظهور یافت.

جدول ۱. تجربه زیسته زنان از روابط فردی

مفاهیم	مقوله	مضمون اصلی
ارتباط پنهانی با غیر همسر عذاب وجدان نداشتن در هم آغوشی با غیر همسر جداشدن از دوست پسر متارکه با شوهر اختلافات زناشویی	ارتباط نامشروع و خیانت	
عدم آگاهی از مضرات بهنجارشدن مصرف رهایی از روزمرگی فراموشی درد	تسریع‌کننده مصرف	تجربه زیسته از روابط فردی
اعتماد بیجا کردن ناتوانی در نه گفتن اعتماد به جنس مخالف	ویژگی فرد مصرف‌کننده در ارتباط با دیگری	

الف: ارتباط نامشروع

مقوله ارتباط نامشروع و خیانت پنج مفهوم را در برمی‌گیرد:

_ ارتباط پنهانی با غیر همسر

شرکت کنندگان در مصاحبه‌ها، گرایش به ارتباط به دور از چشم شوهر با دوست‌های شوهر و یا پسرهای فامیل را بیان نموده‌اند. شیما می‌گوید "من با رفیق‌های شوهرم مصرف مشروب داشتم و ارتباط پنهانی داشتم".

_ عذاب وجدان نداشتن در هم آغوشی با غیر از همسر

از آنجا که زنان در روابط زناشویی پایبندی بیشتری دارند، هنگام برقراری ارتباط با فردی غیر از همسر، احساس عذاب وجدان و ناراحتی می‌کنند، به همین دلیل و برای اینکه بتوانند در لحظه ایجاد ارتباط، این حس خود را حذف کنند یا از بین ببرند، به استفاده از مشروب روی می‌آورند. زیبا می‌گوید: "دوست پسر داشتم پدرم اجازه نداد با اون ازدواج کنم به همین دلیل، بعد از ازدواج دوباره رابطه باهش برقرار کردم و هم آغوشی باهش

دارم. وقتی مشروب می‌خورم احساس راحتی دارم و عذاب وجدان ندارم."

جدا شدن از دوست پسر (شکست عشقی)

زمانی که افراد از لحاظ احساسی و عاطفی درگیر یک ارتباط می‌شوند که بدون هیچ قرارداد و تعهدی باشد، بعد از مدتی، چنانچه یکی از طرفین این ارتباط را قطع کند، طرف دیگر دچار سردرگمی و افسردگی می‌شود. در این میان فرد در حد افراط مشروب می‌نوشد که تلخی جدایی را فراموش کند. ساناز می‌گوید: "در ارتباط با دوست پسرم وقتی مست شدم همه چی رو از دست دادم وابسته شدم و الان که جدا شدم واقعا برام سخته. پشیمون نیستم از ارتباط جنسی، ولی جدایی سخته، دلم می‌خواد همه چی رو فراموش کنم."

متار که با همسر

وقتی زنان از همسر خود جدا می‌شوند و متار که می‌کنند، به لحاظ عاطفی و اجتماعی بسیار آسیب‌پذیر می‌شوند. به همین علت، برای جبران احساسات عاطفی و نیازهای زندگی اجتماعی و فردی خود به سمت مردهای دیگر می‌روند و جذب آنان می‌شوند. ثریا می‌گوید: "شوهرم منو دوست نداره ازش متار که کرده‌ام، می‌خوام جدا بشم برم با دوستم ازدواج کنم آخه اون منو خیلی می‌فهمه."

اختلافات زناشویی

در زندگی مشترک زنان گاهی به دلایلی مانند اختلافات زناشویی، تفاوت عقاید و سلايق، وضعیت نامناسب مالی و... از شوهر خود فاصله می‌گیرند و دوری می‌کنند و برای جبران احساسات عاطفی از فرد دیگر دریافت عشق می‌کنند. به این ترتیب دعوای زناشویی و اختلافات خانوادگی فرد را به سمت سوی محیطی غیر از خانواده و فردی غیر از همسر سوق می‌دهد. و فردی که شنونده درد دل یک خانم هست به مرور زمان تبدیل به فردی می‌شود که جایگزین شوهر و افراد خانواده می‌گردد. ریحانه می‌گوید: "تنهای تنها هستم، شوهرم

مصرف‌کننده مواد هست و گاهی خشونت داره. بسیار سرد و بی‌روح به همین دلیل من برای ارضا نیازهای خودم رابطه با غیر از شوهرم دارم."

ب: عوامل تسریع کننده مصرف

در این مقوله، ۴ مفهوم وجود دارد که باعث شده است که فرد مصرف‌کننده نوشیدن مشروب و الکل را انتخاب نماید که عبارتند از:

عدم آگاهی از مضرات مشروب و عرق

شرکت کنندگان عدم آگاهی از مضرات مشروب و الکل را به عنوان عاملی در جهت گرایش خود به مصرف مشروب عنوان نموده‌اند و بر این باور هستند که اگر شناخت صحیح و نگرش واقع بینانه‌تری نسبت به مضرات و اثرات مشروب و الکل داشتند، در حفظ زیبایی و سلامتی خود کوشش بیشتری می‌کردند و چه بسا شاید از ابتدا این ماده را مصرف نمی‌کردند. غزل می‌گوید: "من خیلی لاغر و نحیف شده‌ام از وقتی مشروب مصرف می‌کنم میلی به غذا ندارم و دیگه زیبایی قبل را ندارم و حتی دندانپزشکی که رفتم مواد بی‌حسی برای من تاثیری نداشت از بس مشروب نوشیدم، که دکتر دندانپزشک متوجه مصرف مشروب من شد. من نمی‌دونستم. ولی الان دیگه ترک هم برام سخته."

بهنجار شدن مصرف

مشارکت کنندگان اذعان داشتند که مصرف مشروب در مجالس جشن و عروسی و مهمانی‌ها و دورهمی‌ها به اندازه‌ای رواج یافته است که حتی این باور که مشروب جز لاینفک مراسم و مهمانی‌هاست، برای مردم جا افتاده و یک هنجار و عرف اجتماعی محسوب می‌شود. به این ترتیب که اگر مشروب در مجلسی نباشد، شرکت کنندگان در آن مراسم شرکت نمی‌نمایند حتی ممکن است با تحریم دوستانشان روبرو شوند. ساناز می‌گوید: "مهمونی و جشن و دورهمی که میری باید مست باشی آگه مست نباشی کسی نگاتم نمیکنه تنها میشی. مهمونیه و مستیش، اصلا بدون مشروب حال نمیکنی. مگه کسی هم هست که مشروب مصرف نکنه؟!!!"

رهایی از روزمرگی

ناتوانی در نه گفتن

در بیشتر خانواده‌ها به افراد خانواده آموزش داده نشده که در شرایطی که از آنها کاری و یا چیزی در خواست می‌شود اگر دوست ندارند آن کار را انجام بدهند از کلمه "نه" استفاده نمایند. ترانه می‌گوید: "مشروب مصرف کنم حالم خیلی خوشه. ناتوانم در نه گفتن، وقتی پیشنهاد میشه بهم، قبول می‌کنم نمیتونم بگم نه". یا پروانه می‌گوید: "اعتماد به دوست پسرم کردم برا اینکه نشون بدم قدرتمند هستم. احساس قدرت و برتری داشته باشم برام مشروب میاره، نه نمیگم، نمیتونم بگم نه، انگار مسخره میشم".

اعتماد به جنس مخالف

اعتماد بیجا به جنس مخالف به دلایل مختلف از جمله به دست آوردن رضایت آنان، یا پیدا کردن فردی جهت درد و دل کردن و تسلی یافتن هم از دیگر ویژگی‌هایی است که در میان شرکت کنندگان در مصاحبه‌ها دیده می‌شود. زیبا می‌گوید: "تنهایی رو دوست دارم. اعتماد بیجا به دوست پسرم کردم با اینکه شوهر داشتم" و یا ساناز می‌گوید: "با احساس غم داشتن به سمت مشروب میام. اعتماد به جنس مخالف کردم و بکارتم رو حین مستی از دست دادم. از خانواده‌ام پنهانکاری می‌کنم" و یا ساغر می‌گوید: "اعتماد به جنس مخالف کردم و عاشق رابطه با جنس مخالف هستم همیشه هم تنها هستم با هیچ زنی در ارتباط نیستم فقط با مرد جماعت ارتباط دارم و مشروب و سکس رو با آنها تجربه دارم."

تجربه زیسته‌ی زنان مصرف کننده از ارتباطات خانوادگی

یافته‌های جدول ۲ نشان می‌دهد مضمون اصلی تجربه زیسته‌ی زنان مصرف کننده مشروب از ارتباطات خانوادگی شامل سه مقوله: والدگری نامناسب، شکاف نسلی در خانواده، مصرف مشروب در خانواده می‌باشد.

شرکت کنندگان بر این باورند که تقریباً انجام هر کاری بدون توجه به باورهای ذهنی و نیروهای درونی شخص انجام دهنده غیر ممکن است. در واقع اعتیاد همانطور که از نامش پیداست، اگرچه خود صورت عادت دارد، اما برای شکستن عادت دیگر انجام می‌گیرد. یکی از بارزترین علل گرایش به مصرف مشروب در جوامع شکستن عادت ناشی از زندگی عادی فرد است که در گذر زمان، صورت تکراری و خسته کننده به خود می‌گیرد. حس تنوع طلبی و اینکه زندگی یکنواخت و روزمره نباشد و تفاوت را با مشروب احساس کنند یکی از دلایل استفاده از مشروبات الکلی است. ساناز می‌گوید: "در زندگی و مهمونی باید تفاوت وجود داشته باشه حس کنی متفاوتی، زندگی یکنواخت رو اصلاً دوست ندارم".

فراموشی درد و رنج

پاسخگویان فراموشی درد و رنج آلام روحی و روانی را یکی از علت‌های مصرف مشروب بیان نموده‌اند. بیشتر آنان بیان می‌کنند که با نوشیدن مشروبات الکلی مشکلات را فراموش کرده و انگار در دنیای رویایی قدم می‌گذرند و در لحظه شاد و مسرور هستند. فرح می‌گوید: "با مشروب بی خیال غم و غصه میشی از مشکلاتم فرار می‌کنم شاد میشم فقط میخندم. تو تنهایی هم، مشروب تنها همدم هست".

ج: ویژگی فرد مصرف کننده

مقوله ویژگی فرد مصرف کننده در ارتباط با دیگری، شامل سه مفهوم می‌شود که در زیر به آن اشاره می‌شود:

اعتماد بیجا کردن

زنان و دختران در ارتباطات اجتماعی برای اینکه خود را مطرح نمایند، خیلی راحت به افراد اعتماد می‌نمایند که مورد مقبولیت واقع شوند. فرح می‌گوید: "بی خیال میشم از همه چیز با مشروب. اعتماد به دوستانم دارم و با مصرف از هرچی غم تو دنیاست رها میشم پنهانکاری می‌کنم از شوهرم چون آگه بفهمه فکر میکنه خرابم".

جدول ۲. تجربه زیسته زنان از روابط خانوادگی

مفاهیم	مقوله	مضمون اصلی
--------	-------	------------

والدگری نامناسب

- طلاق والدین و زندگی تک والد
- عدم حمایت عاطفی و رابطه عاطفی نامناسب
- عدم مهارت ارتباطی
- اهمیت ندادن به فرزند
- خشونت علیه فرزند
- اعتیاد والدین

تجربه زیسته از روابط خانوادگی

- وجود اختلافات فکری و عقیدتی و مذهبی
- سنتی بودن و بسته بودن محیط خانواده
- قطع ارتباط خانوادگی بین خانواده‌های مذهبی و امروزی
- طردشدن از خانواده به دلیل مصرف مشروب

مصرف مشروب در خانواده

- دسترسی آسان افراد خانواده به مشروب مثل آب
- مصرف والدین و ترغیب فرزندان به مصرف مشروب
- مصرف پنهانی فرزند و توجه نداشتن والدین
- مصرف شوهر و ترغیب به مصرف در جمع خانوادگی (دایی، عمه، عمو و ...)

الف: والدگری نامناسب

در مقوله والدگری نامناسب شش مفهوم قرار می‌گیرد که

عبارتند از:

- طلاق والدین

جدایی پدر و مادر عاملی است که امنیت خانه و افراد خانواده را تحت تاثیر قرار می‌دهد. زنان و دخترانی که یا خود جدا شده‌اند و یا اینکه والدین آنها از همدیگر جدا شده‌اند، برای فراموش کردن مشکلات خود مشروبات الکلی مصرف می‌نمایند. فرح می‌گوید: "پدرم مادرم جدا شدند. با مادرم زندگی می‌کنم و در دوره عقد هستم شوهرم هیچ رابطه‌ای با من نداره من براش اهمیت ندارم" یا سحر می‌گوید: "پدرم مادرم جدا شدند. خودم

دوبار جدا شدم. کسی برام اهمیت قائل نیست. نه از پدرم مادر و نه از دوبار ازدوادم محبتی ندیدم".

_ عدم حمایت عاطفی

زنان از بعد عاطفی بسیار حساس و تاثیرپذیر هستند و وقتی با کمبود عاطفه و مهربانی از شوهر و پدرم مادر و افراد خانواده روبرو شوند، این کمبود را در نوشیدن مشروبات الکلی جستجو مینمایند. الهام می‌گوید: "پدرم مادرم زیاد به من عاطفه نداشتند، اهمیت نمیدادن به من، بیش فعال بودم همه چیز رو می‌خواستم تجربه کنم با مشروب و قلیون همه چی رو جبران کردم".

_ عدم مهارت ارتباطی

مشارکت کنندگان بر این باور هستند که تحصیلات پایین و بی‌سوادی و نبود مهارت‌های ارتباطی نقش مهمی در فرهنگ

پاسخگویان بر این باور هستند که اعتیاد پدر یا مادر و یا هردو از یکسو کنترل و تسلط بر فرزندان را کاهش می‌دهد. و از سوی دیگر عامل انتقال این عادت به فرزندان می‌شود. در این تحقیق ۵۶ درصد از شرکت کنندگان پدرانشان دائم‌الخمر بودند و فرزندان نیز گرایش به الکل داشتند. ساناز می‌گوید: "پدرم معتاده و مادرم هم قلیون میکشه. اصلا برایشون اهمیت نداره من چکار می‌کنم. من ساعت دو شب مست میام خونه، اصلا بابام متوجه نمیشه که من سیگار و مشروب مصرف کردم" و یا رویا می‌گوید: "پدرم معتاد به مشروبند، دائم‌الخمر هستند. برایشون اهمیت نداشتم. حتی به من پیشنهاد مصرف می‌دادند و من هم راحت مصرف می‌کردم."

ب: شکاف فکری در خانواده

مقوله شکاف فکری در خانواده در برگیرنده چهار مفهوم است که شامل موارد زیر می‌شود:

۱- وجود اختلافات فکری و عقیدتی و مذهبی،

با توجه به اینکه در عصر تکنولوژی ارتباطات قرار داریم، شکافی که تکنولوژی جدید ایجاد نموده دلیلی شده است بر اختلافات فکری و عقیدتی نسل جدید که با نسل قدیم متفاوت هستند. مصرف مشروب برای نسل گذشته با توجه به اعتقادات دینی و مذهبی "تابو" محسوب می‌شد و کسی که مشروب استفاده می‌نمود جایگاهی در جامعه و خانواده نداشت. ولی امروزه فرزندان دختر در بعضی از خانواده‌های مذهبی به سراغ مصرف مشروب می‌روند. البته ناگفته نماند که سختگیری بیش از حد همانند فتر رفتار می‌کند. سیما می‌گوید: "خانواده‌ام مذهبی و سنتی و سختگیر ولی من بسیار به مد روز هستم. اونها خبر ندارند من مصرف مشروب دارم. من و خانواده‌ام با هم تفاوت بسیار داریم." و یا ماریا می‌گوید: "پدرم اصلا نمیدونن من مصرف مشروب دارم. آگه پدرم بفهمه منو کتک شدید میزنه. اونها افکار قدیمی دارند ولی من فکرامروزی دارم."

۲- سنتی بودن و بسته بودن محیط خانواده

خانواده‌هایی که فرهنگ بسته دارند و بسیار بر آداب و رسوم گذشتگان خود پایبند هستند، محیط زندگی را بر زن و فرزندان خود بسته و سخت می‌نمایند. به این ترتیب زن و فرزندان

خانواده و تعلیم و تربیت فرزندان دارد. زیبا می‌گوید: "پدر و مادرم مذهبی و سنتی و سخت‌گیر و از لحاظ تحصیلات سواد پایین داشتند. خیلی در تنگنا بودم. بعد که ازدواج کردم چون شوهرم دوستم داشت، از هر لحاظ آزادم گذاشت و راحت بودم. من هم با دوست پسر قبل از ازدواجم که خیلی دوستم داره ارتباط دارم و با ایشون به دلیل راحت بودن و عذاب وجدان نداشتن مشروب مصرف می‌کنم."

۳- اهمیت ندادن به فرزند

در جامعه ایران که جامعه مردسالاری است، زن در درجه دوم اهمیت قرار دارد و به همین دلیل به فرزندان دختر اهمیت آنچنان داده نمی‌شود. از این رو برخی دختران این بی‌اهمیتی را در اهمیت دادن به مشروب جبران می‌نمایند. کمند می‌گوید: "پدر و مادرم جدا شدند. زن بابا دارم به من توجهی ندارند. هیچ اهمیتی نداره برایشون که مرده‌ام یا زنده. فرقی نداره". مهناز می‌گوید: "پدر و مادرم جدا شدند. پدرم دائم‌الخمر بود. من اهمیتی نداشتم برایشون. و من کار می‌کردم در بیرون از خانه با اون سن کم و درآمد بیار بودم برا پدرم که مصرف کننده است ه."

۴- خشونت علیه فرزند

زنان مصرف کننده مشروبات الکلی معمولاً فرزندان را دارند که آنها نیز الکل مصرف می‌کنند. این دسته از کودکان آرامش و قرار ندارند و پرخاشگری میان آنها نیز زیاد دیده می‌شود. در برخی از موارد مادران با مصرف مشروب آنها را مورد اذیت و آزار قرار می‌دهند و در نتیجه فرزندان هم از مادران الگوی مصرف می‌گیرند. فرناز می‌گوید: "دخترم به دلیل مصرف من و شوهرم معتاد به الکل شده و من به خاطر دخترم می‌خوام پاک بشم تا آزار و اذیت‌های را که من دیدم دخترم نبینه." یا پروانه می‌گوید: "من و شوهرم معتاد به مشروب بودیم و تنها فرزند دخترمون هم معتاد بود. در سن هفت سالگی وقتی هر دو تا بیش از حد مست بودیم، فرزندمون رو تنها تو خونه گذاشتیم و خانه را آتش زدیم و متأسفانه دخترم سوخت و کسی نتونست نجاتش بده."

۵- اعتیاد والدین

مقوله مصرف مشروب در خانواده، پنج مفهوم را شامل می‌شود:

دسترسی آسان افراد خانواده به انواع مشروبات الکلی همانند آب خوردن

زمانی که مشروب راحت در دسترس باشد، حس کنجکاوی و وسوسه باعث می‌گردد که افراد به استفاده آن تحریک شوند همینطور هنگامی که افراد در محیطی قرار می‌گیرند که در آن مشروبات الکلی مصرف می‌شود، چگونگی مصرف این مشروبات را از دیگران یاد می‌گیرند. ساناز می‌گوید: "پدرم مصرف می‌کنه. منم مثل آب خوردن در دسترس هست، مصرف می‌کنم. مادرم هم چیزی نمیگن، پدرم که متوجه مصرف من نمیشه". دنیا می‌گوید: "اما تو خونمون مشروب مصرف کردن به فرهنگه. همه چی در دسترس وجود داره".

مصرف والدین و ترغیب فرزندان به مصرف مشروب

وقتی که پدر و مادر هر دو مصرف‌کننده مشروب باشند، فرزندان خود را ترغیب به استفاده می‌نمایند و انگیزه مصرف را در فرزندان بوجود می‌آورند. غزل می‌گوید: "پدر و مادرم ترغیب کردند که مصرف کنم. چون معتقدند بچه باید همه چیز رو پیش پدر و مادر تجربه کنه و بیرون از خانه با رفیق تجربه نکنه".

مصرف پنهانی فرزند و توجه نداشتن والدین

وقتی که فرزندان در خانواده مورد توجه قرار نگیرند، این بی‌توجهی والدین را در بیرون از خانه جبران می‌نمایند. به این ترتیب ممکن است با دوستان خود به سمت مشروب یا مواد گرایش پیدا کنند. نیلوفر می‌گوید: "خانواده پدرم مصرف دارنند. مادرم مخالف سرسخت و من یواشکی مادرم مصرف دارم زیرا در دسترس هست. و مادرم متوجه نمیشه". و یا زیبامی‌گوید: "دوست پسرم برام تهیه میکنه و من یواشکی پدر و مادرم و شوهرم بادوست پسرم مصرف می‌کنم. با دوست پسرم مصرف کردن رو خیلی دوست دارم".

در جمع خانوادگی (دایی، عمه، عمو، خاله) عقب مانده محسوب نشدن

از بسته بودن محیط احساس خستگی و فرسودگی می‌نمایند و محبت را در بین افراد بیرون از خانواده جستجو می‌کنند. زیبا می‌گوید: "شوهرم نمیدونه من مصرف مشروب دارم. پدر و مادرم سختگیر و سنتی هستند. شوهرم حتی از ارتباط با دوست پسرم چیزی نمیدونه. اگه بدونن کلا از زندگی محروم میشم".

طرد شدن از خانواده و اجتماع به دلیل مصرف مشروب

بنا به عقیده شرکت‌کنندگان افراد جامعه یا خانواده بعد از اینکه متوجه شوند کسی مشروب استفاده می‌کند، معمولاً او را از جمع خود طرد می‌کنند. ترانه می‌گوید: "پدر و مادرم با من فرق دارن. مشروب رو قبول ندارن. اگر پدر و مادرم بدونن مصرف مشروب دارم طردم می‌کنند". ریحانه می‌گوید: "خانواده‌ام مذهبی و سنتیه. ولی خانواده شوهرم اهل مشروب بودن. خانواده مادرم اصلاً نمیدونن من مصرف دارم. خودم به مد روز هستم و قطع رابطه‌ام با تمام اطرافیانم حتی بچه‌هام چون همدیگه رو نمی‌فهمیم". مهری می‌گوید: "ازدواج اجباری داشتم. طلاق گرفتم. خانواده مذهبی داشتم. الان هم طردم کردند. خانواده سنتی و سختگیرن".

قطع ارتباط خانوادگی بین خانواده‌های مذهبی و مدرن امروزی

با توجه به شعائر اسلامی که مشروب را حرام می‌داند، خانواده‌ای که مذهبی است هیچ ارتباطی با خانواده‌ای که مشروب مصرف می‌کنند، ندارند هرچند فرزندان خودشان باشند. به این ترتیب صله رحم بین آنها قطع می‌گردد. سعیده می‌گوید: "دو بار ازدواج کردم و الان هم جدا شدم، جدا از خانواده‌ام زندگی می‌کنم. هیشکی منو درک نکرده. خانواده‌ام مذهبی هستند. و اصلاً مشروب رو نمی‌شناسند. از خانواده طرد شده‌ام". ثریا می‌گوید: "خانواده شوهر و پدرم مذهبی و سنتی سرسختن، ولی به دلیل دیدگاه‌های من که امروزی هستم و مشروب مصرف می‌کنم، منو کاملاً طرد کرده‌اند. حتی توی جمع آبروی منو ریختند که قلیون کشیدم و من هم از شوهرم متارکه کرده‌ام".

ج: مصرف مشروب در خانواده

با توجه به این پژوهش، که با روش کیفی پدیدارشناسی تفسیری انجام شد و با استفاده از مصاحبه‌های عمیقی که شکل گرفت، مدل مفهومی پژوهش کشف گردید. بدین ترتیب زنان و دختران مصرف کننده مشروب با توجه به شرایط زندگی که در آن قرار دارند، به دو دسته عمده تقسیم می‌شوند: دسته اول افرادی که در شرایط نامطلوب خانوادگی و فردی قرار دارند و برای کاهش درد و رنج ناشی از مشکلات و سختیهای زندگی و محیط اطراف خود، همین که توسط یکی از نزدیکان خود یعنی همسر، دوستان، اقوام، حتی پدر و مادر و یا سایر اعضای خانواده به آنها پیشنهاد مصرف مشروب داده شود، را می‌پذیرند و مصرف مشروب را آغاز می‌کنند. پس از مصرف برای دفعات اول، به دلیل حس شادی و بیخیالی که مشروب به آنها می‌دهد، علاقه‌ای برای تکرار مصرف و حتی مصرف در کنار سایر اعضای خانواده در آنها ایجاد می‌شود و این کار باعث می‌شود خانواده که کانون اصلی پرورش و تربیت کودکان است به طور معکوس عمل کند و در چرخه‌ای ناسالم منجر به گسترش رفتارهای نادرست و آسیب‌های اجتماعی برای همه افراد بویژه زنان و دختران گردد. در نتیجه برای فرد جاذبه ایجاد شده و مصرف مشروب را شروع می‌نماید. از زمانی که مصرف مشروب شروع می‌شود، روابط فردی و خانوادگی ضعیف می‌شود و گاه ممکن است به صورت خانوادگی مصرف نمایند. با توجه به اینکه خانواده و محیط آن محل پرورش نسل است باید محیطی سالم باشد ولی متأسفانه کانونی برای زایش مسائل اجتماعی می‌شود و از محیط خانواده به محیط اجتماع گسترش پیدا می‌کند.

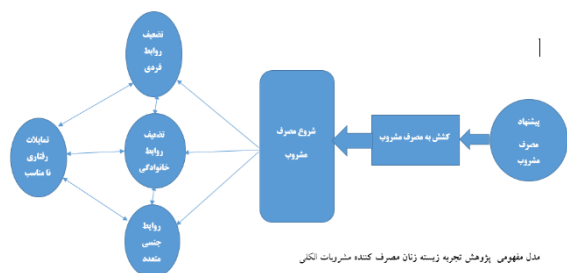
و اما گروه دوم زنان و دخترانی هستند که محیط خانوادگی نسبتاً سالم تری دارند، اما بر اثر تربیت غلط اجتماعی یا آسیبهای روحی و روانی، دارای شخصیت‌های ضعیف و غیرمستقلی هستند. چنانچه در بیرون از محیط خانواده مثلاً جمع همکاران و همسالان، به آنها پیشنهاد مصرف مشروب داده شود، اینان نمیتوانند پیشنهاد را رد کنند و آن را قبول می‌نمایند. شرایط خانوادگی این دسته از افراد از محیط اطراف آنها سالم‌تر است، لذا نمی‌توانند در جمع خانواده آزادانه به مصرف مشروف ادامه دهند، بدین ترتیب کم

وقتی خانمی در جمع خانواده و گروه هم‌جنسان و همسالان خود قرار می‌گیرد، کم و بیش تحت تاثیر رفتار و اعمال آنها قرار می‌گیرد. در اینگونه جمع‌ها معمولاً اگر فردی نخواهد با دیگران هم‌رنگ و هماهنگ شود، زیر سوال می‌رود و در برخی موارد مورد تمسخر نیز قرار می‌گیرد. به این ترتیب افراد سعی می‌کنند برای اینکه برچسب امل بودن و عقب ماندگی به آنها زده نشود، هم‌رنگ سایر افراد شوند و به مصرف مواد الکلی تن دهند. به عبارتی مصداق ضرب‌المثل (خواهی نشوی رسوا هم رنگ جماعت شو) می‌شوند. سیما می‌گوید: "دوست پسر منو ترغیب کرد به مصرف مشروب و خاله‌هام هم مصرف کننده بودند آگه مصرف نمی‌کردم امل و عقب مونده به حساب می‌ومدم".

مصرف شوهر و ترغیب همسر به استفاده از مشروب

شوهر به عنوان نزدیکترین و صمیمی‌ترین فرد در زندگی یک خانم به حساب می‌آید که اگر خواسته‌ای هم داشته باشد که نابجا و نادرست باشد، به مرور زمان مورد قبول واقع می‌شود. همانطور که شرکت کنندگان هم این عقیده را بیان نموده‌اند، برخی از آنان در خانواده‌ای پرورش یافتند که اعتیاد از هیچ گونه‌ای وجود نداشته است، ولی بعد از اینکه ازدواج نمودند، با ترغیب شوهر، اعتیاد به مشروب یا مواد پیدا نموده‌اند. سیما می‌گوید: "شوهرم مصرف کننده بود. من رو هم به سمت مشروب کشوند و همه نوع عرق و مشروب در دسترس بود". و یا فرناز می‌گوید: "در کنار شوهرم مصرف کننده شدم. مشروب راحت در دسترس بود. از طرف شوهرم تشویق به مصرف شدم". را بیان نموده‌اند.

مدل مفهومی پژوهش:

مدل مفهومی پژوهش تجربه زیسته زنان مصرف کننده مشروبات الکلی

و... مواجه می‌شود. در این صورت فرد برای تداوم اعتیاد به الکل، احتیاج به جلب نظر همسر دارد و معمولاً تلاش می‌کند تا همسرش را وابسته به مشروب نماید تا بتواند به رفتار نابهنجار خود را ادامه دهد و مزاحمی نداشته باشد. مقوله مصرف در خانواده با نظریه یادگیری ادوین ساترلند که یادگیری رفتار انحرافی را از طریق همنشینی و داشتن رابطه با افراد منحرف بیان می‌کند و با نتایج راتل و همکاران (۱۰) و وان همکاران (۱۱) که مصرف مشروب و الکل توسط یکی از اعضا خانواده، داشتن روابط نزدیک با افراد مصرف کننده و دسترسی آسان به الکل را جز علل اصلی اعتیاد در زنان می‌دانند مطابقت دارد.

حضور زنان در خانواده مصرف کننده مشروب، موجب شده است تا زنان با الگوگیری از والدین دائم الخمر خود رفتار آنها را الگو قرار دهند تا به تدریج قبح و زشتی و حرام بودن مصرف مشروب برای آنها کمتر شده و حالت عادی بگیرد. نقش دوستان در شروع مصرف مشروب در زنان هنگامی که با پیش زمینه‌ای مانند داشتن اعضا خانواده دائم الخمر و کاهش روابط صمیمی بین والدین و فرزندان همراه می‌شود تاثیر بیشتری در گرایش زنان به مشروب دارد. به طور کلی نقش خانواده در تجربه اولین بار مصرف مشروب بسیار با اهمیت است که با نتایج خادامیان و قناعتیان (۱۲)، سالیس و همکاران (۱۳) که مصرف والدین را عامل شکل‌گیری زمینه مصرف در فرزندان می‌دانند، مطابقت می‌کند.

مقوله قطع ارتباط با خانواده به دلیل وجود اختلافات، فکری و مذهبی میان اعضا خانواده، با یافته‌های پژوهش دانش و همکاران (۱۴) تطابق دارد. قطع ارتباط با خانواده با پژوهش رحیمی موقر و همکاران (۱۵) که تحقیر و طرد فرزندان از سوی خانواده و والدین را در شکل‌گیری اعتیاد در زنان موثر می‌دانند، مطابقت دارد.

• ناسازگاری والدین، طلاق و جدایی پدر و مادر نیز می‌تواند بستر مناسبی را برای احساس شکست و فشار اجتماعی ایجاد کند و در نتیجه گرایش به الکل را افزایش دهد. آسیب‌های میخوارگی فقط به جسم و روان فرد منحصر نمی‌گردد، بلکه حیات خانواده

کم از محیط خانواده دور می‌شوند و دوستان خود (همکاران، دوست دختر، دوست پسر) را جایگزین خانواده می‌کنند. این گروه از افراد حتی مراجعه ای به خانه که محل آرامش و امنیت است ندارند و آرامش گمشده خود را در پارتنرها و میهمانیهای شبانه مختلط جستجو می‌نمایند. انجام مشروب می‌نوشند تا رابطه بهتری را تجربه نمایند. یکی از پیامدهای مصرف مشروب روابط متعدد جنسی است، چون با نوشیدن زیاد مشروب، مستی را تجربه می‌نمایند. آنها با زیاد مشروب نوشیدن در این اندیشه هستند که متوجه این نباشند که با چه کسانی ارتباط جنسی برقرار مینمایند. این چرخه بیمار گونه در هر دو دسته ادامه پیدا می‌کند تا آنجا که آسیبهای اجتماعی جبران ناپذیری را برای زنان و دختران و به تبع آن با توجه به نقش حساس آنها در جامعه برای اجتماع به وجود می‌آورد. آنها به نقطه ای می‌رسند که دیگر هیچ ارزش اجتماعی برای آنها مهم نیست و همه ارزشها و هتجارهای اجتماعی را زیر پا گذاشته و به رفتارهای نابهنجار اجتماعی کشیده می‌شوند به این ترتیب از جایگاه والای خود به عنوان یک زن در جامعه تنزل پیدا می‌کنند، به ورطه نابودی و فساد کشیده میشوند.

بحث و نتیجه گیری

این مقاله با بهره گیری از روش تحقیق پدیدارشناسی به توصیف تجربه های ارتباطات زنان مصرف کننده مشروبات الکلی پرداخته است. بررسی مفاهیم مقولات استخراج شده از روایت شرکت کنندگان چگونگی ارتباطات فردی و خانوادگی نشان داد که روابط و تعامل میان اعضای خانواده، در گرایش و مصرف الکل، نقش غیرقابل انکاری دارد، از این رو در خانواده‌های الکلی، امکان گرایش دیگر اعضای خانواده بیشتر است و رفتار والدین میخواره، خواسته و ناخواسته، فرزندان را به استفاده از الکل تشویق می‌کنند. پدر الکلی در بدو امر، با مخالفت‌های جدی سایر اعضای خانواده به ویژه همسرش، به دلیل بروز رفتارهای ناشایست، کنک کاری فرزندان، تجاوز نامشروع، همسایه آزاری

نمی‌تواند پایگاه و نقش شایسته‌ای را در سلسله مراتب اجتماعی برای خود احراز نماید، از این رو فرد می‌خواهد به تدریج از فرهنگ عمومی کناره‌گیری کرده و زمینه جذب وی در خرده فرهنگ بزهکاری فراهم می‌شود امید است نتایج حاصل از این تحقیق کیفی بتواند داده‌هایی ارزشمند در اختیار نهادهای اجتماعی مسئول در این زمینه فراهم آورد تا با درک مطلوب از علل و عوامل ابتلا به اعتیاد این زنان و فهم شرایط و مشکلات آنان بتوان در درجه اول عوامل زمینه ساز اعتیاد به الکل آنان را کاهش داد و در وهله دوم با تلاش برای بهبود کیفیت زندگی این مبتلایان، موجبات تغییر مسیر و بسترسازی برای روند رو به بهبود و پیشرفت آنان و در نتیجه ارتقای سلامت اجتماعی کل جامعه را فراهم آورد.

تشکر و قدردانی

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه دکتری دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان می‌باشد. نویسنده از اساتید راهنما و مشاور و تمامی کسانی که در این راستا با محقق همکاری نمودند کمال تشکر را دارد.

تعارض منافع

این مطالعه فاقد تضاد منافع می‌باشد.

و اجتماع را تهدید کرده و مشکلات هنجاری بسیاری را در روابط اعضای خانواده و جامعه ایجاد می‌کند. آسیب‌های خانوادگی تأثیر بر روابط زوجین و فرزندان را شامل می‌شود. اجتماعی شدن کودک به معنای آموختن شیوه زندگی و پذیرش هنجارهای اجتماعی، یکی از مهمترین کارکردهای خانواده محسوب می‌شود، بنابراین نهاد خانواده می‌بایست بتواند واحد باثباتی از جامعه‌پذیری باشد به نحوی که کودکان بتوانند فرهنگ و مهارت‌های نقش را که برای زندگی بزرگسالی بسیار اساسی است، بیاموزند. به عبارت دیگر، اجتماعی شدن فرایندی است که در طی آن کودک ناتوان، به تدریج به شخصی خود آگاه، دانا و ورزیده در شیوه‌های فرهنگی تبدیل می‌شود، لیکن پدر الکی آنقدر در حالت مستی و هیجان ناشی از شرابخواری غوطه‌ور است که نمی‌تواند الگوی مناسبی برای انتقال فرهنگ، ارزش‌ها، هنجارها و نقش‌های اجتماعی به فرزند خود باشد. فرزند چنین پدری، پیوسته شاهد هذیان‌گویی، فراموشی، ترس، اضطراب و نعره‌های بلند پدر مست خود می‌باشد. طبیعی است که او در چنین خانواده‌ای، در مورد هنجارهای مناسب یک زندگی صحیح و مطلوب، مطلبی نخواهد آموخت، در این صورت کودکی که هنجارآموز نشده است، به عنوان یک انسان کجرو، در شبکه کنش و تعامل اجتماعی با سایر کنشگران قرار می‌گیرد و از آنجا که جامعه، افراد کجرو را طرد می‌کند، فرزند این خانواده،

Original Article

Lived experience of women alcoholics from personal and family relationships

(Case study: Isfahan)

Received: 20/01/2022 - Accepted: 11/02/2022

Mahboobeh Payandeh¹
Seyed Ali Hashemianfar^{2*}
Asghar Mohammadi³

1 PhD Student, Department of Sociology, Dehaghan Branch, Islamic Azad University, Dehaghan, Iran.

2 Assistant Professor, Department of sociology, Isfahan University, Isfahan, Iran. (Corresponding Author)

3 Assistant Professor, Department of Sociology, Dehaghan Branch, Islamic Azad University, Dehaghan, Iran.

Email:
seyedalhashemianfar@yahoo.com

Abstract

Introduction: Alcohol consumption is one of the emerging social phenomena that affects the foundation of human society. Alcoholism is one of the abnormalities that has negative and destructive effects on individual and family areas. The institution of the family is considered as the most important vulnerable point of this deviation, and women consumers are considered as the first victims of this deviation that the consequences of alcohol consumption affect their personal and family relationships. The purpose of this study is the phenomenology of lived experience of personal and family relationships in women consuming alcohol in Isfahan.

Methods: In this study, the qualitative method of phenomenological accuracy with Klaizi approach has been used. The statistical population of this study is women consuming alcoholic beverages in Isfahan. 30 people were selected by purposive sampling, snowball samples and theoretical saturation criteria. Data collection by semi-structured interviews for 60- 150 minutes was done. The lived experiences of the tendency to consume alcohol and discover their personal and family relationships were analyzed.

Results: The research findings were divided into two themes: lived experience of personal relationships (consumer characteristics, factors accelerating consumption, illicit communication) and lived experience of family relationships (inappropriate parenting, alcohol consumption in the family, intellectual gap in the family). Categories and concepts are discussed in this article.

Conclusion; Individual relationships and family relationships, as well as interactions between family members, play an important role in the tendency to consume alcohol.

Keywords: Women, Lived Experience, Alcohol, Family Communication, Personal Communication

References

1. Razavifard F. A Study of the Factors Affecting the Tendency of Tehran Youth to Consume Alcohol. *Journal of Law Enforcement Studies and Security*. 2017;7(2):78-54.
2. Roshanpejoo M, Sarami HR, Mohammadifar MA, Ghorbani M, Tofighi EH, Sadeghi M, et al. National Household Survey on the Prevalence of Drugs and Psychotropic Substances in the General Population of the Country. Tehran: Donyae Daroon; 2017. 72 p.
3. Zare Shahabadi Akbar, Mobaraki Mohammad, Sayadi F, , , . A Study of the Relationship between Family Order and Competence of University Graduates in Yazd. 3rd International Conference on Psychology, Educational Sciences and Lifestyle; Mashhad Mashhad [In Persian]. 2016.
4. Haghdoost AA, Emami M, Esmaili M, Soberinia A, Nezhad Ghaderi M, Mehrolhassani MH. Survey the Status and Causes of Alcohol Consumption: A Case Study of the Epidemic Alcohol Poisoning in Rafsanjan in 2013. *Journal of Rafsanjan University of Medical Sciences*. 2015;13(10):991-1006. [In Persian].
5. Hanpatchaiyakul K, Eriksson H, Kijssomporn J, Östlund G. Lived experience of Thai women with alcohol addiction. *Asian nursing research*. 2017;11(4):304-10.
6. Kiani M, Mohammadkhani M, Maghsoudi S. Live experience of alcohol consumption among the youth of Kerman. *Quarterly Journal of Strategic Studies of Sports and Youth*. 2019;49:94-73.
7. Dashti Ali, Hosseini Nahid, Like Mary. Living experience of alcoholics with emphasis on factors affecting consumption. *Quarterly Journal of Information Studies and Law Enforcement Security* 2018;8(23):45-66. [In Persian].
8. Sadeghi S, Shelani B, Abedi H, Sadeghi E. Predicting alcohol consumption in youth based on the components of family control and support. *Quarterly Journal of Disciplinary Knowledge Research*. 2017;19:155-44.
9. Ashton C, Kamali F. Personality, lifestyles, alcohol and drug consumption in a sample of British medical students. *Medical education*. 1995;29(3):187-92.
10. Rüütel E, Sisask M, Värnik A, Värnik P, Carli V, Wasserman C, et al. Alcohol consumption patterns among adolescents are related to family structure and exposure to drunkenness within the family: results from the SEYLE project. *International journal of environmental research and public health*. 2014;11(12):12700-15.
11. Van Der Vorst H, Engels RC, Meeus W, Deković M, Van Leeuwe J. The role of alcohol- specific socialization in adolescents' drinking behaviour. *Addiction*. 2005;100(10):1464-76.
12. Talieh Khadamian, Zhra Qanatian. Study of social factors affecting drug addiction in rehabilitation centers *Journal of social sciences*. 2009;2(4):59-85. In Persian].
13. M Solis J, M Shadur J, R Burns A, M Hussong A. Understanding the diverse needs of children whose parents abuse substances. *Current drug abuse reviews*. 2012;5(2):135-47.
14. Danesh P, Maleki A, Nyazi Z. Background theory on the causes of addiction of addicted women imprisoned in Isfahan Central Prison. *socio-cultural Development Studies*. 2013;1(4):125-45.
15. Rahimi Movaghar A, Malayerikhah Langroodi Z, Delbarpour Ahmadi S, Amin Esmaeili M. A Qualitative Study of Specific Needs of Women for Treatment of Addiction. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*. 2011;17(2):116-25.